

Tekijänoikeudet opetuksessa, erityisesti etäopetuksessa

Mitä opetuksen vapaus tarkoittaa?

Opettaja voi valita opetustavat sekä opetusmateriaalin. Tämä koskee sekä menetelmiä että sisältöä. Opettajan on kuitenkin noudatettava koulutuksen ja opetuksen järjestämisestä annettuja säännöksiä ja määräyksiä.

Kenelle tekijänoikeudet kuuluvat?

Professorin ja muiden opettajien tehtäviin kuuluu opettaminen, ei aineistojen valmistaminen toisille. Tekijänoikeus kuuluu aina tekijälle tai tekijöille, ei yliopistolle.

Milloin tekijänoikeudet ovat siirtyneet työnantajalle?

Jotta tekijänoikeus olisi siirtynyt työnantajalle, tulee työnantajan näyttää perusteet ja laajuus siirtymiselle. Käytännössä tämä tarkoittaa nimenomaisen sopimuksen tekemistä asiasta.

Mitä asioita luentojen käyttöoikeuksista sovittaessa tulee ottaa huomioon?

Siirtymisen laajuus (esim. missä medioissa aineistoa voi käyttää), ajallinen laajuus (esim. käyttöoikeus kurssin, lukukauden, lukuvuoden tai työsuhteen keston ajan), maantieteellinen laajuus, asiallinen laajuus, mahdollinen muokkausoikeus, korvaus jne.

Mitä asioita avoimessa julkaisemisessa tulee ottaa huomioon?

Luentoja avoimesti julkaistaessa kannattaa miettiä, kuinka paljon haluat antaa oikeuksiasi pois. Osa CC-lisensseistä sisältää myös muokkausoikeuden luovuttamisen. (Näin esim. CC By)

Mitä aineistoja voin käyttää luennoissani?

Tekijänoikeuslaissa on yleinen kaikenlaisia aineistoja koskeva lainausoikeus eli sitaattioikeus oman esityksen edistämiseksi ja elävöittämiseksi. Edellä mainittu on mahdollista hyvän tavan mukaisessa laajuudessa ja edellyttää aina viittausta alkuperäismateriaaliin hyvän julkaisutavan mukaisesti. Lisäksi tekijänoikeuslaissa on säännös (ns. sopimuslisenssi Kopioston kautta) teosten käyttämisestä opetustoiminnassa ja tieteellisessä tutkimuksessa. Aineiston käyttäminen on vaikeasti hallittava kokonaisuus, ja erityisesti multimediatuotteiden kanssa tulee olla varovainen, koska tällöin voidaan olla luvanvaraisen käytön alueella. Lupajärjestelmä on hajautettu (Kopiosto, Kuvasto, Teosto, Gramex, elokuvatuottajat jne.). Lisätietoa löytyy esim. www.operight.fi, <https://minedu.fi/tekijanoikeus>, <https://www.copyrightsociety.fi/kirjasto/> ja <https://ipruc.fi>.

Voinko antaa opetusaineistoni kollegalle?

Itse omistaman opetusaineiston voi luovuttaa (esimerkiksi käyttöoikeus tekijänoikeudella suojattuun teoksen osaan) kollegalle. Toisen omistamaa aineistoa, kopiota tai kuvaa voi käyttää vain opettajan omassa opetuksessa, eikä näitä toisen tekemiä aineistoja voi luovuttaa eteenpäin, ei edes omalle kollegalle. Kts. lähemmin Kopiosto-sopimuksesta, joka on kuitenkin luonteeltaan yleinen ja turvaa käyttöä oppilaitoksissa lähemmin www.kopiosto.fi. Tekijäl 14 §).

Voiko yliopisto tallentaa luentoni?

Luennon (tekijänoikeuksilla suojattu) tallentaminen edellyttää luennoitsijan lupaa.

Voiko yliopisto käyttää luennosta nauhoitettua tallennetta?

Tallenteen käyttäminen edellyttää luennoitsijan erillistä lupaa.

Voinko poistaa luennoistani tehdyn tallenteen yliopiston järjestelmistä ja esim. YouTubesta?

Lähtökohtaisesti tallenteen voi poistaa. Tällöin tulee kuitenkin huomioida se, mitä mahdollisesti tallenteen käyttöoikeudesta sovittu.

Voiko yliopisto käyttää luentojeni ja muita opetusaineistojani esim. työpaikan vaihdoksen tai eläkkeelle jäämisen jälkeen?

Opetusaineistojen käyttäminen edellyttää niiden tekijän lupaa. Tekijä voi antaa esimerkiksi käyttöoikeuden tai lisäksi muokkausoikeuden. Mikäli muokkauksia tehdään paljon, aineistolla voi olla kaksi tekijää. Tällöin osuuksista sopiminen tekijöiden kesken on äärimmäisen tärkeää.

Mitä lainsäädäntömuutoksia on vireillä?

DSM-direktiivin implementointi voi tuoda muutoksia myös esim. suojatun aineiston käyttämiseen opetuksessa. On pyritty toisaalta helpottamaan tätä, toisaalta helpottamaan lisensointia.

Ohjeistuksen laadinnassa on hyödynnetty professori Rainer Oeschin Opetusaineistojen oikeudet – nykytila ja haasteet, luento (30.3.2021).